

NAGY KLÁRA

A titkos információgyűjtés az új büntetőeljárás törvénytervezet tükrében¹

Az 1998. évi büntetőeljárás törvényt az elmúlt évtizedben több mint hetvenszer módosították.² Az vitán felül áll, hogy az új próbatételekre választ kell adni, és az lenne a legelőnyösebb, ha a bűnmegelőzés és bűnüldözés technológiában, személyi felkészültségben stb. nemcsak követné a (lehetséges) elkövetőket, hanem a nyomozó hatóságok olyan jogi (és kriminalisztikai) lehetőségek birtokában lennének, amelyek a hatékony bűnmegelőzést, illetve bűnüldözést szolgálják. Az is tény, hogy a büntetőeljárás sikerességéhez az is hozzátartozik, hogy a büntetőjogi felelősségre vonás időben a bűncselekmény elkövetéséhez a lehető legközelebb történjen meg. Akkor éri el a büntetőjog leginkább a célját. A büntetőeljárások hossza sok esetben a tisztességes eljáráshoz való jog mint alkotmányos alapjog kérdését veti fel.³ Vannak olyan büntetőeljárások, amelyek több mint tíz évig tartottak, vagy még folyamatban vannak.⁴

Az tehát nem vitatható, hogy szükség van egy új büntetőeljárás kódexre, amely megteremti a hatékony bűnüldözés demokratikus és alkotmányos alapját. Fontos azonban, hogy a hatékonyság, gyorsaság, eredményesség, célszerűség és más hasonló „hívószavakon” túl a szabályozásnak az alaptörvény előírásain kell nyugodnia. A büntetőjog és vele együtt a büntetőeljárás az a jogterület, amely legsúlyosabban avatkozik be az emberek magánéletébe, ezért fokozottan szükséges a törvényi garanciák megteremtése. Az alkotmányos büntetőeljárás nem antagonizmus: a nemzetközi szinten⁵, illetve az alap-

¹ A tanulmány létrejöttét az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai segítették elő.

² <http://www.mabie.hu/node/2015>

³ Bartkó Róbert: Észrevételek a határozattal kapcsolatos bűncselekmények szabályozásához. *Ügyészek Lapja*, 2016/2., 5. o.

⁴ Kulcsár Attilát, a K&H-s brókerbotrány főszereplőjét 2003-ban tartóztatták le, és jogerősen 2017-ben ítélték csak el. Princz Gábor, a Postabank vezetője ellen hétévnyi nyomozás után emeltek csak vádat, a bíróság az ítéletet tizenegy év után hozta meg.

⁵ Lásd Kovács, Gábor – Nagy, Klára: The milestones of the creation of European Forensic Science Area in Hungary. In: Keller, Éva (ed.): AAP 2015 Programme and Abstract Book: 24th International Meeting on Forensic Medicine Alpe-Adria-Pannonia, 2015, p. 56.; Kovács, Gábor – Nagy, Klára: Airlines' passenger databases. In: Secretariat of the EAFS2015 Conference (ed.): 7th European Academy of Forensic Science Conference, Abstract Book. Prague, European Academy of Forensic Science, 2015, p. 765.

törvényben is deklarált emberi jogok és alapvető szabadságok legitim célból (például büntetőjogi felelősség megállapítása) korlátozhatók, de az nem adhat alapot önkényes jogalkalmazásra.

A cikk kizárólag a titkos információszerzés eszközeit vizsgálja. Mindehhez azonban azt is hozzá kell tenni, hogy a titkos módon megszerzett adatok a büntetőjogi felelősség megállapításának fontos alapjai lehetnek, de kizárólag azokra nem lehet bűnösséget alapítani. A történeti tényállás megállapításához feltétlenül szükség van egyéb bizonyítékok beszerzésére is, és azokat a többi bizonyítékkal együtt, összességében kell értékelni.⁶

Titkos információszerzés a nyomozást megelőzően

A nyomozást megelőzően (az úgynevezett pre szakaszban⁷) folytatott titkos információszerzés jelenleg hatályos szabályait a rendőrségi törvény⁸, illetve a nemzetbiztonsági törvény⁹ tartalmazza, ezzel is jelezve, hogy az effajta információszerzés nem része a büntetőeljárásnak. Ezt a titkos információszerzést az Rtv. *titkos információgyűjtésnek* nevezi, míg a büntetőeljárás folyamán végzett ilyen irányú tevékenység a titkos adatszerzés.

Ehhez képest a büntetőeljárás törvénytervezet a *leplezett eszközök* fogalmát használja. A tervezet szerint a büntetőeljárás az előkészítő eljárással kezdődik (amelyet eddig pre szakasznak hívtam). Ez hat hónapig tarthat, és célja valamely bűncselekmény miatti alapos gyanú megállapítása.¹⁰ Ha fennáll a bűncselekmény gyanúja, akkor elrendelik a nyomozást.¹¹ A leplezett eszközök jogintézménye mint megnevezés a büntetőeljárás törvénytervezetben újnak tekinthető, jóllehet a titkos információgyűjtés eszközei nem ismeretlenek a nyomozó hatóságok számára. A leplezett eszközök fogalmát a tervezet nagyon tágan adja meg. E szerint „*a leplezett eszközök alkalmazása olyan, a magánlakás sérthetlenségéhez, valamint a magántitok, a levéltitok, és a személyes adatok védelméhez fűződő alapvető jogok korlátozásával járó, a büntetőeljárás során végzett különleges tevékenység, amelyet az erre feljogo-*

⁶ 21/2005. (XI. 7.) Fővárosi Ítéletábra állásfoglalás.

⁷ A Be. indokolása.

⁸ A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.).

⁹ A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXXV. törvény (Nbtv.).

¹⁰ Új Be. 331. § (1) bek., 332. § (1) bek. <http://tasz.hu/informacioszabadsag/oromteli-fejlemenyek-az-uj-buntetoeljarasi-torveny-tervezeteben>

¹¹ Új Be. 336. § (5) bek.

*sított szervek az érintett tudta nélkül végeznek*¹². Ezek tehát a bűnüldözés megengedett eszközei, amelyeket nem lehet önkényes módon szabályozni és alkalmazni.¹³ A leplezett eszközök alkalmazása a nyomozó hatóságok számára például a vesztegetési cselekményeknél elengedhetetlen, ezek leplezése enélkül szinte lehetetlen, hiszen velejárójuk az érdekazonosság és gyakran állami alkalmazottakkal, hivatalos személyekkel való együttműködés.

A tervezet a jelenleg hatályos rendelkezésekhez képest kiterjeszti a hatályát a titkos információgyűjtés eszközeinek „teljes repertoárjára” is, hiszen szövegszerűen beemeli a jelenleg a rendőrségről szóló törvényben szereplő szabályokat, azokat is, amelyek külön engedélyhez nem kötöttek. Ez nem egyszerű jogtechnikai megoldás, hanem azzal a jogkövetkezéssel jár, hogy bírói, illetve ügyészi kontroll alá kerülnek.¹⁴

A jelenleg hatályos rendelkezések szerint a titkos információgyűjtésnek két típusa van: a bírói (és a miniszteri)¹⁵ engedélyhez kötött, valamint a bírói (miniszteri) engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés. A törvény taxatív felsorolja, hogy ezekben az esetekben milyen eszközök alkalmazásának van helye.¹⁶ Ilyen például a bírói engedélyhez nem kötött eszközök közül az álvásárlás, a mintavásárlás vagy a fedett nyomozó¹⁷, amelyek az új keretek között is továbbélnék jóval részletesebb leírással¹⁸. A bírói engedélyhez kötött eszközök közül megemlíteném a magánlakás átkutatását és technikai eszközzel való megfigyelését, rögzítését, postai küldemény és elektronikus úton továbbított kommunikáció tartalmának a megismerését és technikai rögzítését.¹⁹

A tervezet szerint a leplezett eszközöknek három csoportja van:

- a bírói és ügyészi engedélyhez nem kötött;
- az ügyészi engedélyhez kötött; illetve
- a bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök.²⁰

A tervezet nem tesz tehát különbséget a pre szakaszban és a nyomozás szakaszában alkalmazott eszközök között, azokat egységes rendszerként kezeli.

12 Új Be. 209. § (1) bek.

13 http://tasz.hu/files/tasz/imce/tasz_be_javaslat_velemeny.pdf

14 A TI észrevételei az új büntetőeljárás törvény tervezetére. transparency.hu. 2016. augusztus 10.

<https://transparency.hu/hirek/a-ti-eszrevetelei-az-uj-buntetoeljarasi-torveny-tervezetere/>

15 Nbtv. alapján

16 Rtv. 64., 67., 68. §

17 Rtv. 64. § (1) bek. f) pont; 68/F § a), b), e) pont

18 Új Be. 216–217. §

19 Rtv. 69. § (1) bek.

20 Új Be. 209. § (4) bek.

Nagyon fontos változás, és a leplezett eszközök alkalmazása tekintetében általában irányadó, az *a szükségesség és arányosság vizsgálata*. A következő teszt általánosan alkalmazandó abban az esetben, ha leplezett eszköz alkalmazására kerülne sor. Ezt a vizsgálatot minden esetben le kell folytatni. Ez az adatvédelem és más alkotmányos jogok szempontjából nagyon fontos sarokpont.

„Leplezett eszköz akkor alkalmazható, ha

- a) megalapozottan feltételezhető, hogy a megszerzeni kívánt információ, illetve bizonyíték a büntetőeljárás céljának eléréséhez elengedhetetlenül szükséges és más módon nem szerezhető meg,*
- b) annak alkalmazása nem jár az azzal érintett vagy más személy alapvető jogának az elérendő bűnüldözési célhoz képest aránytalan korlátozásával, és*
- c) annak alkalmazásával bűncselekménnyel összefüggő információ, illetve bizonyíték megszerzése valószínűsíthető.”²¹*

Ezzel szemben a jelenlegi szabályozás nem utal a szükségesség és arányosság vizsgálatára. Ha a törvényben meghatározott feltételek teljesülnek, lehet alkalmazni a titkos információgyűjtés eszközeit, és nem szükséges azon túl ezt a tesztet alkalmazni.²²

Az előzőek folyamányaként azonban elmondható, hogy az új rendelkezés megfelel az Emberi Jogok Európai Bírósága jogértelmezési gyakorlatának. *„A Bíróság kiemelte, hogy éppen azért, mert az alapjogokba történő beavatkozás titkos, s mert az ilyen eszközök használata a végrehajtó hatalomnak »beláthatatlan« lehetőségeket ad, elengedhetetlen, hogy már maguk az eljárások kellő garanciát nyújtsanak az egyén jogainak érvényesülésére.”* Különösen annak fényében bír jelentőséggel, hogy a technológiai fejlődés egyre nagyobb lehetőséget rejteget magában, de egyúttal nagyobb beavatkozással is jár az emberek magánéletébe.²³

Az Alkotmánybíróság kiemelte, hogy *„a társadalom védelme érdekében olyan módszerekre, eszközökre van szükség, amelyek behozhatják a bűnüldöző szerveknek a bűnözéssel szemben esetlegesen fennálló lépéshátrányát. A vizsgált alapjogoknak a titkos eljárásban alkalmazható módszerek által okozott korlátozása tehát alkotmányosan nem szükségtelen eszköz. A jogállamiság és az alapjogok védelme azonban megköveteli azt is, hogy ezen eszközök felhasználásának rendjét a jog részletesen és differenciáltan szabályozza. Minthogy a titkos eszközök és módszerek igénybevétele súlyos beavatkozást*

²¹ Új Be. 209. § (5) bek.

²² http://tasz.hu/files/tasz/imce/tasz_be_javaslat_velemenypdf

²³ Valenzuela Contreras v. Spain (58/1997/842/1048).

jelent az egyén életébe, alkalmazásuknak csupán kivételesen, átmeneti, végző megoldásként lehet helye.”²⁴

A jelenleg hatályos szabályokról elmondható, hogy *a bírói engedélyhez nem kötött titkos módszerek* alkalmazása esetén nincsen sok általános törvényi előírás. Talán csak a célhoz kötöttség van meghatározva az Rtv.-ben (például bűnmegelőzési cél). A külső kontroll teljesítéséhez elengedhetetlenül szükséges, hogy a nyomozó hatóság megindokolja²⁵ a bírói (miniszteri) engedélyhez kötött titkos információgyűjtésre irányuló szándékát. Máskülönben a kérelemről nem lehetne megalapozottan dönteni.²⁶ A bíróságnak ebben az esetben azt is vizsgálnia kell, hogy a kérelmet kizárólag a Be.-ben meghatározott bűncselekmények valamelyike miatt terjesztették-e elő, illetve más súlyos bűncselekmény esetén alkalmazható.²⁷

Titkos információszerzés a nyomozás során

Mint ahogy már utaltam rá, a jelenleg hatályos szabályok úgy tesznek különbséget a titkos információszerzés jogintézményei között, hogy a nyomozás előtt folytatott eljárást titkos információgyűjtésnek, míg a nyomozás idején folytatott eljárást *titkos adatszerzésnek* nevezik, utóbbi minden esetben bírói engedélyhez kötött. Ha nyomozás indul, a titkos információgyűjtést tehát titkos adatszerzésként lehet folytatni²⁸, így arra már a Be. szabályai vonatkoznak. Ennek keretei között a Be. ugyanazon eszközöket nevesíti, mint az Rtv. a bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtésnél, kivéve a magánlakás átkutatását, amely itt nem szerepel.²⁹ A nyomozás kezdete után – ehelyett – házkutatásnak van helye.

Az eltérő rendben és eljárási szabályok szerint folytatott titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés miatt a Be. szabályozza a pre szakaszban megszerzett információk felhasználhatóságát. E kettős szabályozásban természetesen vannak ütközőpontok. Vannak olyan eszközök, amelyek csak a pre szakaszban alkalmazhatók (például körözött személy felkutatása érdekében), így viszont a nyomozás során az engedélyezés elutasítását vonja maga után.

24 2/2007. (I. 24.) AB határozat.

25 Rtv. 70. § (2) bek. d) pont

26 32/2013. (XI. 22.) AB határozat

27 Rtv. 69. § (1) és (3) bek.

28 Be. 200. § (4) bek.

29 Be. 200. § (1) bek.

A tervezet szerint a büntetőeljárás részét képező előkészítő szakasz a nyomozás elrendelésével fejeződik be. *A nyomozás a felderítés és a vizsgálat szakaszából áll.*³⁰ A felderítés célja, hogy a megalapozott gyanú megállapításához szükséges mértékben felderítse a bűncselekményt és az elkövető személyét, és felkutassa a bizonyítási eszközöket. A vizsgálat szakaszában a felderítés szakaszában beszerzett bizonyítási eszközök elemzésével az ügyészség dönt a nyomozás befejezésének kérdésében: vagy megszünteti az eljárást, vagy vádat emel.³¹ Tehát a felderítés során is lehet leplezett eszközt alkalmazni.³²

A tervezet külön tárgyalja *az ügyészi és bírói engedélyhez nem kötött leplezett eszközöket* (XXXVI. fejezet). Itt meghatározza az alkalmazható eszközöket és azok törvényi feltételeit.

Az ügyészi engedélyhez kötött leplezett eszközök esetében a tervezet további általános szabályokat nem határoz meg, hanem az egyes módszerekre állapít meg külön szabályokat. Ilyen például, hogy az ügyész engedélyezi a fizetési műveletek megfigyelését³³ vagy a sértett írásbeli hozzájárulásával megfigyelést alkalmazhat uzsora-bűncselekmény, kapcsolati erőszak, illetve zaklatás bűncselekménye miatt, vagy olyan bűncselekmény miatt, amely fenyegetéssel valósul meg³⁴. Az ügyészi engedélyhez kötött leplezett eszközök bűncselekmény elkövetésére vonatkozó felhívás esetén is alkalmazhatók, feltéve, hogy az adott bűncselekmény előkészülete (akár *sui generis* előkészületi cselekményként is) büntetendő. Ebben az esetben a felhívás (rábírás) címzettjének kell a hozzájárulása a megfigyeléshez. Egyébként az ügyészi engedélyhez kötött leplezett eszközök esetében új intézmény (a fizetési műveletek megfigyelése kivételével) nincsen. Az újdonság inkább abban rejlik, hogy egységes keretet ad a szabályoknak és az engedélyeztetés módjának.³⁵

A fizetési műveletek megfigyelése esetén a (kiegészítő) pénzügyi szolgáltatási tevékenységet végző szervezet az érintett adatokat köteles tárolni és köteles azokat az ügyésznek megküldeni. A megfigyelés és a technikai eszközzel való rögzítés továbbá kiterjedhet a hozzájárulást adó személy lakására³⁶, egyéb helyiségére vagy bekerített helyre, a járművére.

³⁰ Ilyen különbséget a hatályos Be. nem tesz.

³¹ Új Be. 340. § (2)–(5) bek.

³² Bócz Endre: Pragmatikus szemléletváltás. <http://ujbtk.hu/bocz-endre-pragmatikus-szemleletvaltas/>

³³ Új Be. 211. §

³⁴ Új Be. 215. §

³⁵ Új Be. indokolása.

³⁶ A lakás fogalmának értelmezése nagyban befolyásolja, hogy hol lehet titkos információszerezést folytatni. A lakás fogalma eltér az Rtv.-ben és a Be.-ben. Az Rtv. szerint magánlakás „a lakás (üdülő, nya-

Nem mehetünk el amellett, hogy ez a fajta megfigyelés szükségképpen érinti harmadik személyek jogait is. Az eljárási cselekménynek tehát megfelelő garanciák mellett kell történnie.³⁷ Mindkét szabályozás előírja, hogy a titkos adatszerzést követő nyolc napon belül meg kell semmisíteni azokat az adatokat, amelyek az ügyben nem érintett személyekhez kapcsolódnak.³⁸

A tervezet kimerítően felsorolja a *bírói engedélyhez kötött leplezett eszközöket*, hasonló körben, mint ahogy azt a hatályos szabályozás teszi.³⁹ A jelenleg hatályos szabályozás nem feltétlenül felel meg az arányosság követelményének. Jóllehet – míg ezt a tervezet megteszi – a Be. ilyen általános tesztet nem is állít a titkos információgyűjtés eszközei vonatkozásában. A hatályos szabályok szerint például lehetőség van arra, hogy a lelkiismereti és vallásszabadság megsértése esetén is alkalmazzanak titkos információgyűjtést⁴⁰, noha ez semmiképpen sem mondható súlyos bűncselekménynek. E jogtechnikai megoldással szemben a tervezet megfelelő megoldást nyújthat: az általános követelményeken túl rögzít bizonyos bűncselekményi köröket, de a lehetőséget nem zárja ki, hogy más bűncselekmény elkövetése esetén is – feltéve, hogy a szükségesség–arányosság tesztjének megfelel – alkalmazzanak leplezett eszközöket.

A jelenleg hatályos Be. is meghatározza, hogy mely bűncselekmények esetén lehet titkos adatszerzést folytatni. Ezt vagy konkrét bűncselekmények nevesítésével, vagy bizonyos jellemzők leírásával teszi meg (például öt évig terjedő vagy ennél súlyosabban büntetendő szándékos bűncselekmény).⁴¹ Nem téveszthető azonban szem elől, hogy az Rtv. ennél tágabb körben jelöli meg a titkos információgyűjtés alkalmazhatóságának területét (például lelkiismereti és vallásszabadság megsértése). Így akkor, amikor a nyomozást elrendelik, e körben a titkos adatszerzésre nincs meg a lehetőség, hiszen az *anyagi jogi feltételek* hiányoznak. A tervezetről elmondható, hogy hasonló koncepciót követ, de a bűncselekmények körét felülvizsgálta, így olyan bűn-

raló vagy a lakás céljára használt egyéb helyiség, létesítmény, tárgy), az ahhoz tartozó nem lakás céljára szolgáló helyiség, létesítmény, bekerített terület” [Rtv. 97. § (1) bek. c) pont]. A Be. szerint pedig „magánlakásnak minősül a lakás (üdülő, nyaraló vagy a lakás céljára használt egyéb helyiség, létesítmény, tárgy), az ahhoz tartozó nem lakás céljára szolgáló helyiség, létesítmény, bekerített terület, a nyilvános vagy a közönség részére nyitva álló helyen kívül minden más helyiség vagy terület, továbbá – a közösségi közlekedési eszköz kivételével – a jármű” [Be. 200. § (5) bek. és indokolása].

37 http://tasz.hu/files/tasz/imce/tasz_be_javaslat_velemenypdf

38 Új Be. 239. § (1) bek. c) pont; Be. 204. § (4) bek.

39 Új Be. 224. §; Be. 200. § (1) bek.

40 Be. 201. § (1) bek. c)–e) pont

41 Be. 201. §

cselekmény nem szerepel a felsorolásban, amelynél a szükségesség–arányosság „ránézésre” nem teljesül.⁴²

A titkos adatszerzés *olyan személlyel szemben alkalmazható*, aki gyanúsított vagy a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható. Rajtuk kívül a titkos adatszerzés olyan személlyel szemben is alkalmazható, aki velük bűnös kapcsolatot tartott, vagy ez megalapozottan feltehető.⁴³ Az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata szerint nincs lehetőség e kör kiterjesztésére. A bűncselekmény elkövetésében nem részes személlyel szemben nem rendelhető el titkos információszerzés.⁴⁴ Azt azonban meg kell jegyezni, hogy ilyen általános szabályt a tervezet nem tartalmaz. Egyes leplezett eszközök tekintetében néhol nevesíti, hogy az kivel szemben alkalmazható, vagy kivel szemben nem, de általános garanciális szabály nincsen a tervezetben.

A jelenlegi szabályok szerint a titkos adatszerzés elrendelésének *eljárásjogi feltételei* a következők:

- megalapozottan feltehető, hogy
- a bizonyíték beszerzése más módon kilátástalan vagy aránytalan nehézséggel jár, és
- a titkos adatszerzéssel a bizonyíték beszerzése valószínűsíthető.⁴⁵

Gyakorlatilag ez a feltétel egészült ki azzal, hogy vizsgálni kell, hogy a leplezett eszköz alkalmazása nem jár-e az azzal érintett vagy más személy alapvető jogának az elérendő bűnüldözési célhoz képest aránytalan korlátozással. Ezen kívül még egy fontos változás: nem elegendő, ha a bizonyíték vagy az információ beszerzése aránytalan nehézséggel jár, az elrendeléshez az kell, hogy a bizonyíték más módon ne legyen megszerezhető.⁴⁶

„Információs kárpótlás”

A törvényesség követelménye a következő szempontokat támasztja a jogalkotóval szemben:

- meghatározott célból történhet a jogkorlátozás (*„a nemzetbiztonság, a közbiztonság, az ország gazdasági jóléte, zavargás vagy a bűncselekmény meg-*

⁴² Új Be. 227. §

⁴³ Be. 202. § (1)–(2) bek.

⁴⁴ Telegraaf Media v. Netherlands (22/11/2012)

⁴⁵ Be. 202. § (6) bek.

⁴⁶ Új Be. 209. § (5) bek. b) és c) pont

előzése, a közegészség, illetve az erkölcsök védelme, továbbá mások jogainak védelme érdekében”⁴⁷⁾;

- a szükségesség–arányosság tesztjét ki kell állnia⁴⁸⁾;
- a korlátozás lehetséges eseteinek törvényben meghatározottaknak kell lenniük (például a beavatkozás eseteit és feltételeit, az érintettek körét, a dokumentálást és a megsemmisítést meg kell határozni);
- a szabályozásnak meg kell felelnie a jogállamiság elvének, így különösen a jogbiztonság követelményének;
- az alkalmazást lehetővé tevő eljárási rend kellő garanciát kell hogy nyújtson az egyéni jogok védelmére: a korlátozás elrendelésénél, a beavatkozás végrehajtása során és a befejezésekor⁴⁹⁾ (például folyamatos ellenőrzés, mérlegelési jog korlátozottsága⁵⁰⁾), akkor is, ha a harmadik személy általi hozzáférés korlátozott.⁵¹⁾ Ennek része az is, hogy megfelelő kontrollmechanizmusok és/vagy jogorvoslati eljárás működjön.

Utóbbi feltétel miatt van különös jelentősége annak, hogy a titkos információszerzéssel érintett személyek kapnak-e tájékoztatást, és ha igen, milyen formában. Az információs kárpótlás tulajdonképpen a titkos információszerzés útján megszerzett adatok megismerésével kapcsolatos kérdéskört öleli fel. A megfigyelés eredményeképpen megszerzett adatokat és foganatosított intézkedéseket bizalmasan kell kezelni. Ezt szolgálja az a szabályozás, hogy az arra jogosult szervek (például bíróság, ügyészség) azokat minősített adattá nyilvánítsák, így megelőzve a jogosulatlan hozzáférést. Ez a jelenlegi⁵²⁾ és a tervezett⁵³⁾ szabályozásban is szerepel.

Ez a helyzet azonban ellentmondáshoz is vezethet. Hiszen, ha a leplezett eszközök alkalmazása (titkos adatszerzés) nem vezet el egy bűncselekmény felderítéséhez, az ily módon megszerzett információk minősített adatként kezelése nem indokolt. Ebben az esetben sérülhet az érintett információs önrendelkezési joga, ha nem kap az adatgyűjtésről tájékoztatást.

47 Emberi jogok európai egyezménye 2. cikk

48 Klass and others v. Germany (5029/71)

49 Klass and others v. Germany (5029/71); Malone v. the United Kingdom (8691/79); Leander v. Sweden (9248/81)

50 Valenzuela Contreras v. Spain (58/1997/842/1048)

51 Kopp v. Switzerland (13/1997/797/1000)

52 Be. 205. § (1) bek.

53 Új Be. 240. §

A Be.⁵⁴ és a törvénytervezet⁵⁵ azonban biztosítja a tájékoztatáshoz való jogot, feltéve hogy a büntetőeljárás, illetve a titkos információgyűjtés érdekét a tájékoztatás nem veszélyezteti. A tervezet szerint a tájékoztatás a következők szerint történik:

- az előkészítő eljárás után, ha nem indul meg ennek eredményeképpen a nyomozás;
- a nyomozás után, ha a gyanúsítottat ezt követően nem hallgatják ki, illetve az ügyész nem emel vádat.

A jelenlegi szabályok szerint pedig akkor, ha az érintett ellen nem indul büntetőeljárás.⁵⁶

A tájékoztatás azonban pusztán arra vonatkozik, hogy titkos információgyűjtés volt folyamatban, de a megszerzett információkról nem adható tájékoztatás. Egy másik fontos tényező, hogy csak annak a személynek van tájékoztatáshoz való joga, akit a bírósági döntés nevesít. Jóllehet azon személyek a leginkább hátrányosan érintettek, akiket a bírói döntés nem nevez meg. Ez azt is jelenti, hogy az ilyen személynek nincsen lehetősége jogorvoslatot szerezni, hiszen nem értesül róla. Az információs önrendelkezési jog ebben az esetben nem garantált.

Következésképpen tehát megállapítható, hogy fontos lenne a jogorvoslat a lehető legteljesebb körben történő garantálása. Ez azt jelenti, hogy minden érintettnek információt kell kapnia arról, hogy titkos információgyűjtés alanya volt.

Arra is feltétlenül utalni kell, hogy a minősített adat védelméről szóló törvény⁵⁷ is alkalmazandó a büntetőeljárás során, hiszen a tervezetben és a hatályos törvényben sincsen eltérő szabályozás. Ennélfogva a törvény alapján bárki jogosult minősített adat megismerése iránti kérelemmel élni.⁵⁸

A titkos információszerzés eredményének felhasználása a bírósági eljárásban

Ha az ügyész úgy dönt, hogy a titkos információszerzés eredményét felhasználja a büntetőeljárásban, az erre vonatkozó indítványt, a bíróság engedélye-

54 Be. 205. § (5) bek.

55 Új Be. 244. § (1) bek.

56 Be. 205. § (5) bek.

57 A minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény.

58 http://tasz.hu/files/tasz/imce/tasz_be_javaslat_velemenypdf

ző határozatát, a végrehajtásról készült jelentést legkésőbb a vádemelés előtt ismerteti a gyanúsítottal és a védőjével, és csatolja a nyomozási iratokhoz. Ily módon a büntetőügyben eljáró bíróság vizsgálni tudja a titkos információszerezés megfelelőségét, így különösen azt, hogy a célhoz kötöttség elve megvalósult-e (például adott bűncselekmény kapcsán, adott elkövetői körre vonatkozik-e, mi volt az engedélyezett módszer, alkalmazásának ideje stb.).⁵⁹ A tervezet szerint a titkos információgyűjtés eredménye felhasználható

- egyrésztől akkor is, ha az adott bűncselekményt nem jelölték meg ugyan az engedélyező határozatban, de egyébként a Be.-ben meghatározott feltételei e bűncselekmény tekintetében is fennálltak;
- másrésztől a Be.-ben meghatározott feltételek fennállása esetén valamilyeni elkövetőre kiterjed, aki a bűncselekmény elkövetésében részt vett.⁶⁰

A felhasználhatóságról bírói döntés születik, ami garancia abban a tekintetben, hogy azok felhasználása kizárólag a törvényi feltételek teljesülése esetén történjen meg. További kontroll, hogy az ügyész mint az ügy ura jogosult az alkalmasságra vonatkozó döntést a bírónál kezdeményezni. Ha a felhasználhatóság törvényi feltételei teljesülnek, és a titkos információgyűjtés eredményét felhasználják a büntetőeljárásban, akkor a titkos és nyílt módon megszerzett információk tekintetében a bizonyítékok sorában már nincsen különbség.⁶¹

Összegző gondolatok

Összegezve tehát megállapítható, hogy a tervezet számos újítást tartalmaz amellet, hogy jó néhány jogintézményt meg is őriz. Ezt szemlélteti a *táblázat* is. A törvényhozó hatalom alapvetően figyelembe veszi az alaptörvényben meghatározott alapjogi előírásokat, annak ellenére is, hogy van néhány szabály, amely alkotmányossági kérdést vet fel. A büntetőeljárás szükségképpen érint bizonyos alapvető jogokat (különösen a magánszférához való jogot, a személyes adatok védelméhez való jogot stb.), amelyek azonban nem korlátozhatatlanok, így az alkotmányossági, szükségességi–arányossági teszt figyelembevételével törvényi korlátozások állíthatók. Ebben a tekintetben nemcsak a hazai, hanem a nemzetközi előírások is, így különösen az Emberi jogok eu-

⁵⁹ Be. 206. §; új Be. 248. § (1) bek.

⁶⁰ Új Be. 245. § (2)–(3) bek.

⁶¹ A Be. indokolása.

rópai egyezménye (vele együtt az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata) is követendő. Mindenképpen lényeges tehát, hogy a beavatkozás a jogbiztonságnak megfelelő keretek között és kellő önmérséklet mellett valósuljon meg. Az Alkotmánybíróság „*leszögezte, az állam büntető hatalmának gyakorlása során kiindulópont, hogy: a bűncselekmények a társadalom jogi rendjét sértik, s az állam, mint a közhatalom gyakorlója és mint az igazságszolgáltatási monopólium birtokosa köteles a büntető igény érvényesítésére. Ezt a feladatát csak akkor tudja megfelelően ellátni, ha a büntető igazságszolgáltatásban közreműködő szerveknek a bűnüldözéshez hatékony eszközök állnak rendelkezésére. Ezek az eszközök lehetnek súlyosan jogkorlátozóak és a bűncselekmény elkövetőjén kívül más állampolgárokat is érinthetnek. Demokratikus jogállamban azonban az állam büntető hatalma is korlátozott közhatalmi jogosítvány, ezért a büntetőhatalom gyakorlásának intézmény- és eszközrendszere közvetlenül alkotmányos.*”⁶²

Egy dolog biztos: sok múlik a jogalkalmazáson. Amellett természetesen, hogy ez még közel sem a végleges változat, sok minden alakulhat addig, amíg az a parlament elé kerül.

Úgy gondolom, a következő idézet nagyon jól összefoglalja a büntetőeljárás kodifikálásának lényegét, amely alapján kell hogy a végleges javaslat, majd a törvény kialakuljon: „*A büntetőeljárás jog kodifikálása és ennek előkészítése igényes és nemzet nyugalmaért viselt felelősség jegyében végzett tevékenység, nem önmagáért való játékszabályok halmaza.*”⁶³

62 3269/2012. (X. 4.) AB határozat

63 Kónya István: A Kúria hatása az új büntetőeljárás törvény kodifikációjára. *Ügyvédek Lapja* 2016/4., 2. o.

Jelenleg hatályos szabályok		Tervezett szabályok			
Titkos információgyűjtés		Titkos adatszerzés	Leplezett eszközök		
Engedélyhez nem kötött	Engedélyhez kötött		Bírói és ügyészi engedélyhez nem kötött	Ügyészi engedélyhez kötött	Bírói engedélyhez kötött
Célhoz kötöttség		<i>Eljárásjogi feltétel</i> (beleértve az engedélyeztetés módját is) megalapozottan feltehető, hogy a bizonyíték beszerzése más módon kilátástalan vagy aránytalan nehézséggel járna, és a titkos adatszerzéssel a bizonyíték beszerzése valószínűsíthető. <i>Anyagi jogi feltétel</i>: konkrét bűncselekmények nevesítésével vagy bizonyos jellemzők. <i>Kivel szemben</i>: gyanúsított vagy a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható olyan személlyel szemben, aki velük bűnös kapcsolatot tartott, vagy ez megalapozottan feltehető	Szükségesség-arányosság követelménye „Leplezett eszköz akkor alkalmazható, ha a) megalapozottan feltételezhető, hogy a megszerzeni kívánt információ, illetve bizonyíték az büntetőeljárás céljának eléréséhez elengedhetetlenül szükséges és más módon nem szerezhető meg, b) annak alkalmazása nem jár az azzal érintett vagy más személy alapvető jogának az elérendő bűnüldözési célhoz képest aránytalan korlátozásával, és c) annak alkalmazásával bűncselekménnyel összefüggő információ, illetve bizonyíték megszerzése valószínűsíthető.” Kivel szemben: nincs általános szabály (bárki), egyes leplezett eszközöknél van speciális korlátozás		
Egyes jogintézményeknél meghatározott törvényi feltételek	Az engedélyeztetés módja Meghatározott bűncselekmények esetén vagy súlyos bűncselekmény esetén kérelem (indokolási kötelezettséggel) Egyes jogintézményeknél meghatározott törvényi feltételek	Egyes jogintézményeknél meghatározott törvényi feltételek	Az engedélyeztetés módja Egyes jogintézményeknél meghatározott törvényi feltételek	Anyagi jogi feltétel: konkrét bűncselekmények nevesítésével vagy bizonyos jellemzők Az engedélyeztetés módja	